

ISSN 2091-5187

SERVIS

ILMIY-AMALIY
JURNAL

№3

2026

SERVIS

ILMIY-AMALIY JURNAL 2026-yil, 3-soni

Muassis: Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi tomonidan 2008-yil 31-dekabrda
0561-raqam bilan ro‘yxatga olingan.
O‘zR OAK Riyosatining 19.03.2017-y., 239/5-sonli qarori bilan e’tirof etilgan.

Tahririyat a’zolari:

Mas’ul kotib:

i.f.d., prof. M.Q.Pardayev

Muharrirlar:

i.f.d., dotsent F.A.Safarov
PhD, dotsent I.M.Pardayeva
PhD, I.Sh.Ernazarova

Texnik muharrir:

katta o‘qituvchi F.O.O‘roqov

Korrektor:

PhD, dotsent v.b.
T.I.Yahyoyev

Sahifalovchi:

PhD, dotsent v.b.
X.N.Ochilova

1 yilda 4 marotaba
chop etiladi.

**O‘zbekiston hududida
tarqatiladi.**

Tahririyat manzili:

140100, Samarqand shahar,
Amir Temur ko‘chasi, 9-uy,

tel.: +998(66)233-28-38,
+998(97)913-74-40

faks: +998(366)231-12-53
el.pochta:

samisiservis@mail.ru

Tahrir hay’ati raisi:

M.E.Po‘latov – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori,
i.f.d., professor

Tahrir hay’ati raisi o‘rinbosari:

O.M.Pardayev – SamISI prorektori, iqtisod fanlari doktori,
professor

Tahrir hay’ati a’zolari:

M.M.Muxammedov – SamISI professori, iqtisod fanlari
doktori

D.R.Zaynalov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

O.M.Murtazayev – TDIUSF direktori, iqtisod fanlari doktori,
professor

M.R.Boltabayev – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

R.X.Ergashev – QarMII professori, iqtisod fanlari doktori

B.K.G‘oibnazarov – iqtisod fanlari doktori, professor

I.S.To‘xliyev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

K.B.Urazov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

D.H.Aslanova – iqtisod fanlari nomzodi, professor

Q.J.Mirzayev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

B.I.Isroilov – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

G.M.Shodiyeva – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

S.N.Toshnazarov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

R.N.Normaxmatov – SamISI professori, texnika fanlari doktori

A.Bektemirov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

M.T.Alimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

Z.Dj.Adilova – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

Sh.O.Quvondiqov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

L.N.Xalikova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

F.A.Safarov – SamISI dotsenti, iqtisod fanlari doktori

A.M.Karimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

I.B.Mattiyev – SamISI professori, pedagogika fanlari doktori

B.F.Boronov – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

A.N.Xoliqulov – SamISI professori, iqtisod fanlari nomzodi

X.A.Raximov – SamISI dotsenti, PhD

S.A.Babanazarova – SamISI dotsenti, PhD

X.N.Ochilova – SamISI dotsenti v.b., PhD

I.R.Berdikulova – SamISI dotsenti v.b., PhD

A.Q.G‘apparov – SamISI dotsenti v.b., PhD

Зафаржон Толибжонович Вахобов Социально-экономические эффекты брендинга туристских дестинаций: модель оценки на примере Самарканда	153
Хасан Абдусайитович Рахимов Меҳмонхоналарнинг иқтисодий рақобатбардошлигини ошириш йўллари	161
Mohigul Ulug‘bekovna Shodiqulova Madaniy turizmni rivojlantirishda kichik biznes va mahalliy tadbirkorlikning o‘rni	164
Shaxnoza Shomurotovna Toshpulatova Mehmonxonalarning rivojlanish tarixi hamda “mehmonxona” tushunchasining ilmiy, nazariy va amaliy masalalari	169
MENEJMENT VA MARKETING	
Xilola Nematovna Ochilova Ilmiy kadrlar tayyorlash va ilm-fan sohasida boshqaruv samaradorligini oshirish yo‘llari	172
Mahliyo Islamovna Diyarova, Sanjar Abdulahodovich Rahimov Uy-joy qurilishini rivojlantirishning iqtisodiy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	179
MOLIYA, PUL MUOMALASI VA KREDIT	
Azim Qayumovich G‘apparov, Dostonbek Jo‘rabek o‘g‘li Qoplonov Ijtimoiy obyektlarda qurilish xizmatlarini moliyalashtirishning samaradorligini oshirish: nazariy va amaliy yondashuvlar	185
Abdunazar Narzullayevich Ibragimov Islom moliya tashkilotlarida buxgalteriya hisobini xalqaro standartlar asosida tashkil etish	189
BUXGALTERIYA HISOBI, IQTISODIY TAHLIL VA AUDIT	
Низомиддин Бегбутаевич Хўжабеков Консолидациялашган молиявий ҳисобот ва бизнес бирлашувларида кечиктирилган фойда солиғини МҲХС (IAS) 12 асосида тан олиш	197
Умар Худайбердиев Қўшилган қийматнинг шаклланиши ва мамлакат ялпи ички маҳсулот ҳажмининг кўпайиши	206
Ortiq Eshnazarovich Ernazarov Xizmat ko‘rsatish sohasini chiziqli ekonometrik modelashtirishda juft korrelyatsiya koeffitsiyentining ahamiyati	208
Bekniyoz Suvonov Moliyaviy hisobot tahlilini raqamli transformatsiya qilishning analitik imkoniyatlari	212
Bobir Kiyomidinovich Muftaydinov Korxonaning to‘lov qobiliyatini kompleks baholashda qo‘llaniladigan skoring usulining mazmuni	217
Хушвакт Мансурович Ёдгоров Дори воситалари саноати корхоналарида асосий ишлаб чиқариш харажатлари бухгалтерия ҳисоби ва таннархни аниқлаш тартиби	221
TA’LIM, KADRLAR TAYYORLASH VA PEDAGOGIKA	
Li Shan Research on the Impact of Teacher's Ethics and style on the Core Competitiveness of Universities	227
Kamoliddin Asomiddin o‘g‘li Jaxongirov Ta’lim turizmi bozorini rivojlantirishning xalqaro tajribasi va uni o‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari	231
E’TIBORGA MOLIK MASALALAR	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев Узоқ умр кўриш сирлари. Фарзанд тарбиялашдаги хатолар	236
Мамаюнус Пардаев, Фарход Набиев Манфаатлар тўқнашуви мазмуни ва турлари	238

Shaxnoza Shomurotovna Toshpulatova – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti doktoranti

MEHMONXONALARNING RIVOJLANISH TARIXI HAMDA “MEHMONXONA” TUSHUNCHASINING ILMIY, NAZARIY VA AMALIY MASALALARI

Annotatsiya Mazkur maqolada mehmonxonalarning rivojlanish tarixi hamda “mehmonxona” tushunchasining ilmiy, nazariy va amaliy jihatlarini kompleks tarzda tahlil qilindi. Shuningdek axolining tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab quvvatlash, mehmonxonalarning yangi turlari ustida izlanishlar olib borish, ajratish, mehmonxona xodimlarini xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish maqsadida bepul turli ta‘lim dasturlarini yo‘lga qo‘yish ilgari surilgan. Tadqiqot davomida mehmonxona xo‘jaligining shakllanish bosqichlari, xizmat ko‘rsatish tizimi, boshqaruv mexanizmlari va zamonaviy rivojlanish tendensiyalari o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: mehmonxona, mehmondo‘stlik industriyasi, turizm, xizmat ko‘rsatish sifatii,marketing, innovatsiya, raqamlashtirish, mehmonxona xo‘jaligi, xizmatlar bozori.

Kirish. Bugungi kunda turizm qator mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishiga, shuningdek, ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashga keng imkoniyatlar yaratmoqda. Ayniqsa, mehmondo‘stlik industriyasi bu jarayonda muhim rol o‘ynaydi. Mehmonxona saonoti turistlarning dam olish va ko‘ngil ochar maskani muhim ahamiyatga ega maskan hisoblanadi. Shu bilan birga hududlardagi aholining tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish uchun xizmat qiladi. Davlatimiz tomonidan soha rivoji uchun qator qo‘llab quvvatlash ishlari olib borilmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 15.05.2025 yildagi PF-87-sonda “ Respublika hududlarida yangi 108 ta mehmonxona, 375 ta oilaviy mehmon uyi va 123 ta xostel qurish, 745 ta kapsula va o‘tov uylari, apart-otel, modulli mehmonxonalar hamda 12 ta turizm qishlog‘i va turizm mahallasini tashkil etish”¹ ishlari bo‘yicha topshiriqlar berib o‘tildi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mavzuga doir ko‘plab ilmiy ishlar qilingan. Xususan, xorijlik olimlar, jumladan: “A.Yu.Aleksandrova, N.A.Goncharova, M.A.Jukova, I.V.Zorin, Ye.N.Pavlova, W.Althof, D.Buhalis”²va boshqalar tomonidan tadqiq qilingan. Ushbu mavzularni o‘rganishga O‘zbekistonlik olimlardan M.Q.Pardayev, I.S.Tuxliyev, B.N.Navroz-zoda, D.X.Asanova, A.A.Eshtayev, B.Sh.Safarov, M.T.Alimova, M.T.Aliyeva, A.N.Norchayev, S.A. Abduhamidov va boshqalarning ilmiy tadqiqotlar olib borilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolani tayyorlashda mantiqiy tahlil, ilmiy mushohada, statistik guruhlash, innovatsion usullardan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar. “Mehmonxona ishining tarixi qadimgi davrlarga borib taqaladi. Savdo yo‘llari, diniy ziyoratgohlar va diplomatik missiyalar paydo bo‘lganidan beri sayohatchilar uchun vaqtinchalik turar joylarga ehtiyoj paydo bo‘ldi. Turli mamlakatlarda bunday muassasalar turli nomlar bilan atalgan: qo‘noqxonalar, tavernalar, karvonsaroylar. Vaqt o‘tishi bilan ularning ba‘zilari to‘laqonli mehmonxonalarga aylangan. Ba‘zi mehmonxonalar urushlar, tabiiy ofatlar va o‘zgaruvchan davrlarga qaramay, bugungi kungacha saqlanib qolgan. Bu mehmonxonalar tarix, madaniyat va me‘morchilikning noyob yodgorliklari hisoblanadi.

Dunyodagi eng qadimgi mehmonxona 705-yilda tashkil etilgan Nishiyama Onsen Keiunkan (Yaponiya) hisoblanadi. U Ginnesning rekordlar kitobi tomonidan rasman dunyodagi eng qadimgi mehmonxona sifatida tan olingan. Yamanashi prefekturasining tog‘larida, tabiiy issiq buloqlar yaqinida joylashgan mehmonxona 1300 yildan ortiq vaqt davomida bitta oila tomonidan boshqariladi. Modernizatsiya qilinishiga qaramay, mehmonxonaning ichki qismi

¹ <https://lex.uz/uz/docs/-7531559>

² Александрова А. Ю. Международный туризм. Учебное пособие для вузов. - М.: Аспект Пресс, 2001.— 464 с.; Гончарова Н.А. Управление жизненным циклом дестинации // Известия Томского политехнического университета. Т.318, №6,2011 с.53-55; Жукова М.А. Менеджмент в туристском бизнесе. Учебное пособие. - М.: КНОРУС, 2006. -160 с.; Зорин И.В. Дестинация. М.: ВЛАЦ. 2009. 28 с.; Павлова Е.Н. Развитие регионального профессионального туристского образования на основе туристской дестинации (на примере Карелии). Петрозаводск: КарНЦПАН. 2009. 105 с.; Althof W. IncomingTourismus. Munchen. Wien: Oldenbourg Verlag. 2001. 356 p.; Buhalis D. Marketing the competitive destination of the future//Tourism Management 2000.№21(1). P.97-116.

an’anaviy yapon uslubini: tatami gilamchalari, suriladigan to‘siqlar va minimal dizaynni saqlab qolgan.”¹

Ilmiy adabiyotlarda “mehmonxona” tushunchasi turlicha talqin qilinadi. Aslida mehmonxona — bu vaqtincha yashash uchun mo‘ljallangan, turar joy, ovqatlanish va boshqa xizmatlarni taklif etuvchi tashkilot sifatida qaraladi. Biroq ushbu tushuncha faqat amaliy faoliyat bilan cheklanib qolmay, balki iqtisodiy, ijtimoiy va boshqaruv nuqtai nazaridan ham keng o‘rganiladi. Mehmonxona xo‘jaligi xizmat ko‘rsatish sohasi doirasida xizmat sifati, mijozlar ehtiyojini qondirish, tizimli boshqaruv hamda marketing strategiyalari asosiy o‘rin tutadi. Amaliy jihatdan mehmonxona faoliyati infratuzilma, kadrlar tayyorlash, xizmat ko‘rsatish standartlari va raqobatbardoshlik masalalari bilan bog‘liq.

Mehmonxona xo‘jaligining shakllanishi jamiyatning savdo-sotiq, sayohat, ziyorat va xalqaro aloqalarning rivojlanishi bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan murakkab jarayon hisoblanadi. Dastlab sayohatchilarni vaqtincha joylashtirishga mo‘ljallangan maskanlar sifatida shakllangan bo‘lsada keyinchalik nafaqat tunash joyi, balki turli turistik va servis xizmatlarini kompleks tarzda taqdim etuvchi xo‘jalik subyektiga aylandi. Shuningdek, mehmonxona xo‘jaligining tarixiy evolyutsiyasini xizmatlar bozorining rivojlanish bosqichlari bilan bog‘liq holda o‘rganish muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Mehmonxona xo‘jaligi rivojlanishini to‘rtta asosiy bosqichga ajratish mumkin: an’anaviy joylashtirish bosqichi, klassik mehmonxona xo‘jaligining shakllanish bosqichi, zamonaviy servis tizimining rivojlanish bosqichi hamda raqamli va innovatsion mehmondo‘stlik bosqichi. Ushbu evolyutsiya davomida mehmonlarning ehtiyojlari, xizmat ko‘rsatish shakllari, boshqaruv mexanizmlari va foydalaniladigan texnologiyalar o‘zgarib borgan.

Mazkur tasniflar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy mehmonxona faoliyatining asosiy mezonini faqatgina mehmonni joylashtirish emas, balki uning umumiy xizmat tajribasini shakllantirishdir. Bunda xizmat sifati, xodimlarning professionalligi, xizmat ko‘rsatishdagi tezkorlik, mehmonlarning xavfsizligi, qulaylik, axborot texnologiyalaridan foydalanish va individual yondashuv kabilar muhim omil hisoblanadi.

Shu bilan birga, bugungi kunda har bir mehmonxona zamonaviy marketing xizmatlariga muxtoj va mehmonxona bozorida raqobatning kuchayishi korxonalarini an’anaviy xizmatlardan innovatsion xizmatlarga o‘tishga undamoqda. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar mehmonni bronlashtirish, ro‘yxatdan o‘tkazish, to‘lovlarni amalga oshirish jarayoni, mijozlar fikrini o‘rganish va xizmatlarni individuallashtirish imkoniyatlari kengayib bormoqda.

Tadqiqot natijasida mehmonxona tushunchasini faqatgina “vaqtincha yashash joyi” sifatida qarash zamonaviy turizm iqtisodiyoti talablarini to‘liq aks ettirmasligi yaqqol namoyon bo‘ladi. Zamonaviy mehmonxona — bu joylashtirish, ovqatlanish, axborot, transport, ko‘ngilochar va boshqa servis xizmatlarini yagona boshqaruv tizimi asosida birlashtiruvchi turistik xizmatlar majmuasi sifatida qaralishi kerak.

Shuningdek, mehmonxona xo‘jaligining iqtisodiy samaradorligi faqat xona fondining bandlik darajasi bilan emas, balki xizmatlar diversifikatsiyasi, mijozlar qoniqishi, takroriy tashriflar, raqamli texnologiyalardan foydalanish va hududning turistik salohiyatini xizmat mahsulotiga aylantirish darajasi bilan ham baholanishi ilmiy jihatdan asoslanadi.

Umuman olganda, olib borilgan tahlillar mehmonxona xo‘jaligi dinamik rivojlanayotgan va innovatsiyalarga moslashuvchan soha ekanligini ko‘rsatadi. Kelgusida ushbu sohada raqamlashtirish, ekologik barqarorlik va mijozga yo‘naltirilgan xizmatlarni yanada rivojlantirish muhim yo‘nalishlardan biri ekanligi bilan ajralib turadi.

Xulosa va takliflar. “Dunyodagi eng qadimgi mehmonxonalar insoniyat tarixiy va madaniy merosining ajralmas qismidir. Ular mehmonxona ishining evolyutsiyasini namoyish etadi va avloddan-avlodga o‘tib kelayotgan mehmondo‘stlik an‘analarini saqlab qoladi. Bunday joylarga tashrif buyurish nafaqat dam olish, balki tirik tarixni boshdan kechirish imkonini beradi.”²

¹ <https://tourquality.uz/uz/press-center/news/samye-starye-gostinitsy-mira/>

² <https://tourquality.uz/uz/press-center/news/samye-starye-gostinitsy-mira/>

O‘tkazilgan tadqiqotlar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, mehmonxona xo‘jaligi insoniyat taraqqiyoti bilan chambarchas bog‘liq holda shakllangan va bugungi kunda murakkab ijtimoiy-iqtisodiy tizimga aylangan. Yuqorida keltirib o‘tilgan ilmiy izlanishlar doirasida muallif tomonidan quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Hududlarda aholining tadbirkorlik faoliyatini oshirib, mehmonxonalarning yangi turlari ustida izlanishlar olib borish; ajratish, mehmonxona xodimlarini xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish maqsadida bepul turli ta‘lim dasturlarini yo‘lga qo‘yish;
2. Tarix bilan uyg‘unlashib ketgan mehmonxonalar tarmog‘ini rivojlantirish;
3. Buyuk ipak yo‘li yurtimiz hududidan o‘tgan tarixiy-geografik o‘rnini inobatga olib, mavjud qadimiy karvonsaroylarni asliyatiga zarar yetkazmagan holda turistik maskanga aylantirish va “Moziyga sayohat” konsepsiyasi asosida yangi loyihalarni ishlab chiqish;
4. Tarixiy obyektlarni hunarmandchilik, milliy gastronomiya va madaniy tadbirlar bilan integratsiyalash orqali turistik mahsulot sifatida rivojlantirish;
5. Mehmonxona xizmatlar sifatini xalqaro standartlarga asosan moslashtirish – mahalliy sayyohlar uchun arzon va sifatli xizmatlar taqdim etish maqsadida hududlarda xalqaro mehmonxona tarmoqlari va restoranlar salmog‘ini yanada ko‘paytirish;

Mazkur takliflarni amaliyotga joriy etilishi mehmonxona xo‘jaligining barqaror rivojlanishi, turistik xizmatlar diversifikatsiyasi va mahalliy aholi farovonligining oshishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 15.05.2025 yildagi PF-87-son
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi strategik islohatlar agentligi ma‘lumotlari
3. “Turizm xizmatlarini sertifikatlash markazi” DM ma‘lumotlari
4. X.M. Mamatqulov — Turizm infratuzilmasil o‘quv qo‘llanma, Toshkent, 2011.
5. I.S. Tuxliyev, S.A. Abduhamidov — Turizm nazariya va amaliyotl, darslik. 2021.

Ш.Тошпулатова История развития гостиничного бизнеса и научно-теоретические и практические вопросы концепции «гостиницы».	Sh.Toshpulatova History of the development of the hotel business and scientific, theoretical, and practical issues of the hotel concept.
Аннотация. В статье представлен всесторонний анализ истории развития гостиничного дела, а также научно-теоретических и практических аспектов понятия «гостиница». Кроме того, предложены меры по поддержке предпринимательской активности населения, проведению исследований новых типов гостиниц и реализации бесплатных образовательных программ, направленных на повышение качества обслуживания гостиничным персоналом. В работе рассматриваются этапы развития гостиничной индустрии, системы обслуживания, механизмы управления и современные тенденции развития отрасли. Ключевые слова: отель, индустрия гостеприимства, туризм, качество обслуживания, менеджмент, маркетинг, инновации, цифровизация, гостиничный менеджмент, рынок услуг.	Abstract. This article presents a comprehensive analysis of the history of hotel development and the scientific, theoretical, and practical aspects of the concept of a "hotel." It also proposes measures to support entrepreneurial activity among the population, conduct research on new types of hotels, and implement free educational programs aimed at improving service quality among hotel staff. The study examines the stages of development of the hotel industry, its service systems, management mechanisms, and modern development trends. Keywords: hotel, hospitality industry, tourism, service quality, management, marketing, innovation, digitalization, hotel management, services market.

ISSN 2091-5187

☞ “SERVIS” ☞

Jurnal Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tahririyat
bo‘limida nashrga tayyorlandi.

08.09.2026 yilda terishga berildi. 25.09.2026 yilda bosishga ruxsat etildi. Ofset
bosma qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x84_{1/8}. “Times” garniturasini. Ofset bosma usuli.
Shartli bosma tabog‘i 15,6. Hisob-nashriyot
tabog‘i 14,68. Adadi 100 nusxa. Buyurtma №0169A/26

Samarqand iqtisodiyot va servis institutining
matbaa bo‘limida chop etildi.
Litsenziya № 025316.
Reestr № X-119112.

Manzil: Samarqand shahri, Shoxruh ko‘chasi, 60-uy.

© Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2026.